

Samenwerking met het sterk geradicaliseerde FVD is niet mogelijk

NRC

De motie was grotendeels symbolisch, maar toch niet zonder betekenis. De Tweede Kamer nam deze week een motie aan van PRO (GroenLinks-PvdA), die het kabinet vraagt „geen akkoorden te sluiten met politici die oproepen tot geweld tegen vluchtelingen of de omvolkingstheorie verspreiden”. De drie coalitiepartijen D66, VVD en CDA, die dit het meest aangaat, stemden voor de motie. Ze konden ook niet anders. Want in een Kamerdebat een week eerder hadden de fractievoorzitters van deze drie partijen gezegd dat er geen sprake kon zijn van structurele samenwerking met partijen die zich hier schuldig aan maken. Dat debat ging over de ‘normalisering van geweld’, naar aanleiding van uitspraken van Gidi Markuszower (Groep Markuszower) over het toepassen van „maximaal geweld” tegen Palestijnse vluchtelingen. De motie liet wel de mogelijkheid open dat de partijen ad hoc samenwerking zoeken met de fractie, wat in het verleden ook al is [gebeurd](#).

Markuszowers uitspraken waren onacceptabel en passen in een patroon van radicalisering van uiterst rechts. Geweld, althans het dreigen of flirten met geweld, begint onder politici normaler te worden. Maar de normalisering van extremisme gaat verder dan alleen openlijk over geweld speculeren. Die normalisering gebeurt ook door dingen niet te zeggen.

FVD-fractievoorzitter Lidewij de Vos weigert al lange tijd in te gaan op uitspraken van partijgenoten over ‘omvolking’, de racistische complottheorie dat er een gestuurde agenda zou zijn om de Nederlandse bevolking te vervangen door migranten. En dat is niet het enige waar ze niet op reageert. Bij het uiterst rechtse FVD is een patroon te zien van racisme, antisemitisme en complotdenken. Vaak met verhullend taalgebruik, maar duidelijk waarneembaar voor de eigen aanhang. Kandidaat-raadsleden bleken banden te hebben met extreem-rechtse en neonazistische groepen. De partij [associeert](#) zich openlijk met vooraanstaande figuren uit de identitaire beweging. En inlichtingendiensten maken zich al jaren zorgen over de verspreiding van extremistisch gedachtegoed over ‘omvolking’ en ‘remigratie’.

Lidewij de Vos sprak afgelopen weekend op [een congres over ‘remigratie’](#) in Portugal. Die bijeenkomst was een teken dat uiterst rechtse politici hun ideeën steeds openlijker uiten. Ook leden van de extreem-rechtse Nederlandse groepen Voorpost, Pegida en White Lives Matter waren aanwezig. De banden tussen deze en buitenlandse groepen worden inniger, hun strategieën lijken meer op elkaar afgestemd.

Zelden roepen uiterst rechtse politici rechtstreeks op tot geweld, dat maakte de uitspraak van Markuszower opvallend. Meestal gaat het via de suggestie, het hondenfluitje, waarbij de eigen aanhang genoeg weet en de argeloze buitenwereld langzaam went aan extreme denkbeelden. Het Overton-venster, het spectrum van min of meer geaccepteerde opvattingen door de publieke opinie, is de laatste jaren flink naar rechts opgeschoven. Dit komt omdat uiterst rechts het politieke en maatschappelijke gesprek weet te domineren en de thema’s bepaalt. De rest van het politieke stelsel beweegt mee naar rechts, en dat is zorgelijk.

Het spectrum van min of meer geaccepteerde opvattingen door de publieke opinie, is de laatste jaren flink naar rechts opgeschoven

Partijen in het midden stralen maar al te vaak onmacht uit. Ze nemen, uit angst sentimenten van kiezers te missen, de thema’s van uiterst rechts over. In het debat over geweld kreeg Lidewij de Vos veel kritische vragen, maar ze vroegen haar vooral vaak afstand te nemen van extreme uitspraken van partijgenoten.

Dat is de verkeerde vraag. FVD is geen partij die in de kern redelijk is en waar het extremisme simpel met een veroordeling kan worden afgedaan. Het extremisme is deel van de partij-ideologie. Bovendien: vragen om uitspraken terug te nemen, wat Markuszower en De Vos niet volmondig deden, heeft geen enkele betekenis. Het is al gezegd, en kennelijk staan de partijleiders erachter. Uiterst rechtse partijen kunnen niet behandeld worden volgens oude Haagse wetten, ze hebben hun eigen logica.

Het Nationaal Kiezersonderzoek, dat deze week [verscheen](#), gaf een even gedetailleerd als zorgwekkend inzicht in de radicaliserende aanhang van met name FVD. Circa een kwart van de kiezers van FVD vindt geweld acceptabel om de democratie omver te werpen. Bijna twee derde heeft een ‘afkeer’ van politiek, kiezers vullen in dat ze ‘walging’ voelen als ze aan politiek denken. Het gif van extremisme, de normalisering van vijand- en complotdenken, sijpelt door in de maatschappij.

Politici van andere partijen mogen racistische, discriminerende of ronduit gevaarlijke ideeën nooit normaliseren. Dat betekent dat samenwerking met FVD of de Groep Markuszower niet mogelijk is. Niet alleen in grote akkoorden, maar ook in de dagelijkse praktijk. Het kabinet-Jetten heeft het zichzelf niet gemakkelijk gemaakt door als minderheidscoalitie te gaan regeren. Dat maakt de coalitie deels afhankelijk van uiterst rechtse partijen als FVD en de Groep Markuszower.

Dat betekent niet dat kiezers en hun zorgen niet serieus genomen moeten worden. Maar wel dat er een grens wordt getrokken bij een politiek van haat. Debat met politici die oproepen tot of flirten met geweld kan worden gevoerd, maar altijd moet die grens in acht worden genomen. Politici afstand laten nemen van extreme uitspraken is symptoombestrijding, het gaat erom dat de ideeën áchter die uitspraken per definitie onacceptabel zijn.

Er is geen snelle oplossing voor de rappe normalisering van uiterst rechtse ideeën. Het is een internationaal fenomeen. Wat helpt, is meer bewustwording over hondenfluitjes en extremistisch taalgebruik. Wat ook helpt, is een zelfverzekerder houding van partijen die de democratische rechtsorde steunen. Een houding waarbij grenzen gesteld worden die ook worden gehandhaafd.